

УДК 311:656.13

Р.С.Чихун, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Н.В.Ільків, канд. екон. наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ВПЛИВ БЕЗПЕКОВИХ ФАКТОРІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

R.S.Chykhun, the 2nd (master's) level of higher education applicant

N.V.Ilkiv, Ph.D., Assoc. Prof.

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

INFLUENCE OF SECURITY FACTORS ON THE FUNCTIONING OF ENTERPRISES IN THE TRANSPORT INDUSTRY IN UKRAINE

Сьогодні науковці все частіше досліджують вплив безпекових факторів на усі сторони суспільного поступу. На нашу думку, до безпекових факторів слід відносити усі умови глобального, національного чи локального бізнес-середовища, які можуть нести загрози безпеці суб'єктів економіки – держави, фірм, чи домогосподарств. Відповідно, ми можемо говорити про наслідки для національної безпеки, безпеки окремого підприємства або ж індивідуальної (особистісної). Будь-які загрози національній безпеці проектується і на рівні підприємства та домогосподарства. Проте, мало які загрози особистісній безпеці можуть мати вплив на рівні держави чи підприємства. До прикладу, війна, яку розгорнула росія на території України, вплинула на усіх без винятку суб'єктів економіки. Тоді як несправне особисте авто, на якому пересувається індивід, несе небезпеку йому і аж ніяк підприємству чи державі.

До безпекових факторів на рівні держави можемо віднести воєнні загрози, порушення законності та правопорядку, епідемії, природні катаклізми, соціальну злочинність, різку диференціацію доходів тощо. Усі вони чинять вплив на усіх суб'єктів економіки. На рівні підприємства до безпекових факторів, окрім названих вище, додаємо рейдерські захоплення, банкрутство, неефективність економічних інститутів управління та ін. Безпека на рівні індивіда підлягає впливу ще й таких чинників, які суперечать життєво важливим інтересам особистості: злочинність, надмірне оподаткування, безробіття, захворювання тощо.

Залежно від інтересів, яким загрожують безпекові чинники, виділяють такі види національної безпеки:

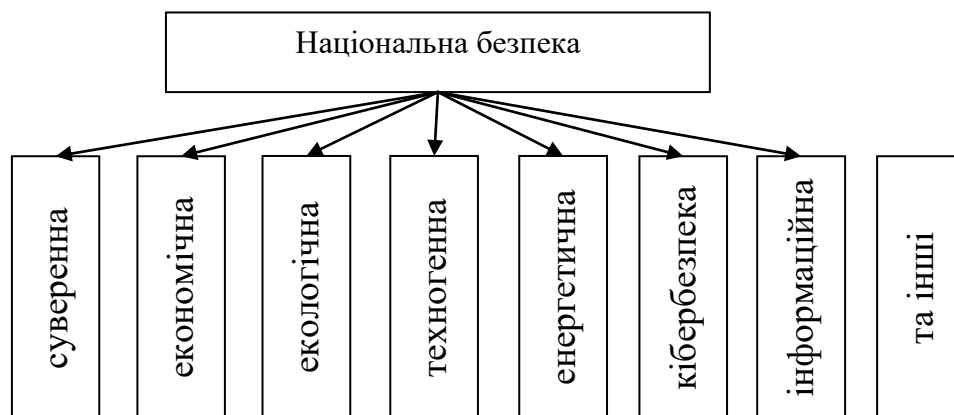

Рис.1. Види національної безпеки залежно від інтересів, яким загрожують безпекові чинники

Варто зауважити, що порушення будь-якого виду національної безпеки чинить прямий або опосередкований вплив на економічну безпеку. Так, світова пандемія COVID-19 спричинила економічні кризи у багатьох країнах через припинення роботи багатьох підприємств. Щодо транспортної галузі, то на початку пандемії Covid-19 було скасовано близько 90% усіх рейсів до країн Євросоюзу, також відбулося зниження обсягів пасажирських перевезень на 60-90% індивідуальним транспортом і на 50% громадським транспортом [1]. Про значне скорочення обсягів діяльності та погіршення фінансових результатів заявили більшість транснаціональних, вітчизняних та регіональних компаній. Багато малих, середніх і навіть великих підприємств були змушені призупинити свою діяльність, деякі з них опинилися на межі банкрутства і змушені були вживати безпрецедентні заходи, щоб забезпечити своє виживання.

У період економічного спаду, викликаного широкомасштабними військовими діями в Україні з втратою контролю над морськими портами в Маріуполі, Бердянську та інших містах, актуальною стала швидка переорієнтація на інші види транспорту. Найбільш розбалансованим у транспортній системі виявилось залізничне сполучення, яке за роки незалежності так і не було переорієнтовано на європейські стандарти, через що зараз маємо неефективне використання ресурсів. Велике навантаження припало на автомобільний вантажний транспорт і митні пункти.

Повномасштабна війна призвела до значних руйнувань транспортної інфраструктури та мереж, блокування портів та морських шляхів у Чорному морі, вимушеного переміщення населення, гуманітарної кризи тощо. Економічна криза і зниження ВВП України внаслідок війни негативно вплинули на рівень попиту на ринку перевезень. Інфляція, підвищення цін на паливо викликали зростання вартості автомобільних перевезень. До кінця 2022 року втрати транспортної галузі України внаслідок вторгнення росії сягнули 35-40 млрд. доларів США [2].

Залежність показників транспортної галузі України від безпекових чинників економічного стану держави можна оцінити шляхом аналізу даних про ВВП, вантажоперевезення та пасажиропотоки за останні 10 років (табл.1):

Таблиця 1.

Динаміка ВВП та основних показників транспортної галузі з 2014-2022 рр.

Подія	Рік	Зростання ВВП (річний %)	Вантажообіг (млн.ткм)	Пасажирообіг (млн.пас.км)
Анексія Криму, АТО	2014	-10,1	335397,9	106341,4
	2015	-9,8	315879,9	97036,4
	2016	2,4	324145,0	102199,3
	2017	2,4	343354,8	99408,6
	2018	3,5	331856,2	104446
	2019	3,2	338962,5	107175
COVID-19	2020	-3,8	290079,3	49034,8
	2021	3,4	289635,4	62734,2
Повномасштабне вторгнення росії в Україну	2022	-29,1	166731,3	31142,8

Джерело: Шевченко, Р. Б., Іващенко, Т. О. (2024). Стагнація транспортної галузі України як результат системних соціальних потрясінь. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-07>

Складні умови експлуатації також висунули на перший план проблему зниження вартості транспортних засобів підприємств, тоді як 28 % опитаних керівників скоротили штат, а 19 % – рівень їх оплати. Пошкодження мостів і доріг, зокрема станом на кінець 2022 року, негативно вплинули на ринок автомобільних перевезень. 25 тис.км.доріг було знищено, а також 315 мостів [3].

Для пом'якшення негативних наслідків викликів безпеці необхідно досягти національної стабільності, що є основною метою політики реагування. Політика реагування на безпекові виклики поєднує дії державних інституцій, бізнесу та суспільства та потребує системної підтримки міжнародних партнерів.

Література

1. European Commission (2020). The European Green Deal, COM(2019) 640. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (дата звернення 07.09.2024).
2. Ринок вантажних перевезень у 2022 році. URL: <https://trademaster.ua/articles/313620> (дата звернення 12.09.2024).
3. Petrovskyi D. (2023). Yak vitchyzniani transport dopomih vyzhyty ukrainskii ekonomitsi ta yii hromadianam pid chas viiny [How domestic transport helped the Ukrainian economy and its citizens to survive during the war]. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/yak-vitchiznyany-transport-dopomig-vizhiti-ukrajinskiy-ekonomici-ta-jijigromadyanam-pid-chas-viyni-12105600.html> [in Ukrainian] (дата звернення 22.09.2024).